

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Utökade registerkontroller inom utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande av studenter (U2025/01126)

Utbildningsdepartementet har remitterat ovan rubricerade promemoria till Högskolans avskiljandenämnd. Nämnden lämnar härmed, utifrån de aspekter som den har att beakta, följande synpunkter på förslagen i promemorian.

Allmänna synpunkter

Utredarens uppdrag har bland annat varit att lämna förslag på utökade möjligheter att avskilja studenter och studerande i högskolan och i yrkeshögskolan.

Högskolans avskiljandenämnd har förståelse för att det kan finnas ett behov av att hitta lösningar för att komma till rätta med en student eller en studerande som beter sig särskilt klandervärt, utan att dennes beteende uppfyller de kriterier som anges i gällande bestämmelser om avskiljande. Frågan är dock vilket syfte som ska uppnås genom de föreslagna bestämmelserna om avskiljande och om det blir ett enhetligt system för såväl högskolor som yrkeshögskolor.

Nämnden kan, i likhet med utredaren, konstatera att nu gällande disciplinbestämmelser och avskiljandebestämmelser har olika syften och är olika ingripande mot den enskilde. De nuvarande avskiljandebestämmelserna innebär att avskiljandenämnden, utifrån vissa krav, ska göra en framåtblickande prognos eftersom bestämmelserna om avskiljande i huvudsak syftar till att skydda medstudenter och andra under utbildningen. Disciplinbestämmelsernas syfte kan i stället sägas vara att korrigera ett beteende hos en enskild student genom en slags bestraffning.

Syftet med de föreslagna bestämmelserna, som bygger på bristande hörsamhet mot disciplinära åtgärder, synes främst vara en form av sanktion riktad mot ett beteende hos den enskilde studenten eller studeranden. Avsikten tycks inte vara att skapa ett framtidsytande skydd för medstudenter, personal vid lärosätet eller egendom. Nämnden anser därmed att det finns nackdelar med förslaget i så måtto att ett avskiljande som utgår från tidigare beslut om disciplinära åtgärder kan innebära att de olika syften som de båda regelverken har i dag sammanblandas och gör ett avskiljande på den nya grunden till en särskild form av disciplinär åtgärd. Utredaren ger också uttryck för likartade farhågor.

Till detta kommer att när det gäller studerande vid en yrkeshögskola finns det inte några författningsbestämmelser om disciplinåtgärder. Det gör att förslaget inte leder till enhetliga och heltäckande regler för såväl högskolor som yrkeshögskolor.

Förslagen ger därmed inte förutsättningar för ett komplett system om inte bestämmelser om disciplinära åtgärder införs även för yrkeshögskolan. Detta är en synpunkt som även utredaren för fram.

Nämnden utvecklar i det följande sina synpunkter.

13.6 En ny avskiljandegrund för högskolan ska avse studenter som har varit föremål för disciplinära åtgärder

Universitet och högskolor

Utredaren föreslår att det ska införas en ny avskiljandegrund som utgår från att en student inte har ändrat sitt beteende efter tidigare beslut om disciplinära åtgärder och därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier.

Högskolans avskiljandenämnd avstyrker förslaget med följande synpunkter.

Som nämnden konstaterat ovan, under sina allmänna synpunkter, har disciplinbestämmelser och avskiljandebestämmelser olika syften. Förslaget om en ny avskiljandegrund, som utgår från en tidigare disciplinär åtgärd, skulle innebära att det korrigerande syftet med disciplinbestämmelserna också blir en del av avskiljandebegreppet. Nämnden anser att det därigenom riskerar att uppstå svårigheter för den enskilde att förstå vilken typ av avskiljande det är fråga om – vilket i sig är en brist med förslaget.

Nämnden kan vidare se utmaningar i hanteringen av ärenden som kan komma under nämndens ansvar om de föreslagna bestämmelserna införs. Utmaningarna beskrivs nedan.

Det är inte ovanligt att de studenter som förekommer i nämndens ärenden redan är avstängda på disciplinär grund. Ett lärosäte behöver därmed, inför en ansökan om avskiljande, göra en egen bedömning av om studenten kan tänkas nå upp till de krav som ställs upp för avskiljande i dag, dvs. om det exempelvis föreligger psykisk störning eller om lärosätet ska hänvisa till att studenten inte har ändrat det beteende som föranledde den disciplinära åtgärden.

Detta kan leda till att nämnden först får en ansökan från ett lärosäte avseende en student grundad på gällande bestämmelser om avskiljande. Om ansökan inte leder till avskiljande skulle lärosätet kunna återkomma med en ny begäran, grundad på den föreslagna bestämmelsen. Detta skulle kunna innebära att den enskilde får vänta länge på besked om den får fortsätta sina studier eller inte. En förutsättning för ansökan till nämnden behöver också vara att lärosätet, när det anmäler ärendet, väljer vilken grund det anser att avskiljande ska bedömas på. Alternativa yrkanden i en ansökan skulle innebära svåra bedömningsfrågor för nämnden.

Nämnden konstaterar också att utredaren inte redovisar några överväganden när det gäller omfattningen av avskiljandet, mer än att förslaget utgår från dagens bestämmelser som innebär att studenten minst avskiljs från den pågående utbildningen.

Nämnden kan på denna punkt konstatera att dagens bestämmelser om omfattningen av avskiljandet utgår från den framåtsyftande riskbedömning som är en av förutsättningarna för att ett avskiljande ska kunna göras. Eftersom den nya avskiljandegrunden inte innehåller någon riskbedömning saknas tydliga kriterier för vilken typ av beteende från en student som ska kunna leda till avskiljande enbart från den pågående utbildningen eller till att studenten inte heller får antas till eller fortsätta någon annan högskoleutbildning. Till det kommer att en disciplinär avstängning alltid omfattar samtliga utbildningar vid högskolan, vilket däremot ett avskiljande inte alltid gör. Även i denna del skulle förslaget kunna leda till otydlighet och därmed till svåra bedömningsfrågor för nämnden.

Nämnden är vidare tveksam till att avskiljandetiden föreslås vara tre år. Utredaren har utgått från de disciplinära bestämmelserna och räknat på sex avstängningar om sex månader utan att närmare motivera förslaget mer än att det är en lämplig tid för avskiljande. Nämnden konstaterar att den fastställda tiden ger mer intryck av att det är fråga om en straffrättslig påföljd än en avvägning av allvaret i studentens beteende, som kan variera från fall till fall även om grundkriteriet är att studenten ska ha visat sig uppenbart olämplig att bedriva studier. Nämnden konstaterar också att tre år är en lång tid i en ung students liv samt att tiden för avskiljande kan bli mer ingripande än avskiljande enligt dagens regler, som innebär att en ny bedömning kan göras av nämnden efter två år från beslutet om avskiljande.

Eftersom nämnden ser flera osäkerheter med förslaget anser nämnden sammantaget att det skulle vara lämpligare att bestämmelserna om att stänga av en student på disciplinär grund ändras och att avstängningstiden kan bli längre än nuvarande sex månader. På så sätt skulle samma effekt uppnås som den nya avskiljandegrunden är avsedd att leda till, utan de negativa konsekvenser som nämnden påtalat. Det framgår av promemorian att utredaren också ser fördelar med en sådan lösning, men att utredningsuppdraget begränsats till att lämna förslag på utökade grunder för avskiljande.

Yrkeshögskolan

Nämnden avstyrker förslaget att motsvarande bestämmelse ska införas för yrkeshögskolan.

Det finns, som utredaren också konstaterar, inte några nationella bestämmelser om disciplinära åtgärder inom yrkeshögskolan utan beslut om sådana åtgärder fattas vid behov med utgångspunkt i de regler som ställts upp av respektive utbildningsanordnare. Det finns exempelvis inget författningskrav på att en av ledamöterna som fattar beslutet ska vara eller ha varit ordinarie domare (jfr 10 kap. 4 § högskoleförordningen [1993:100]). Det är också oklart om ett beslut om disciplinär åtgärd fattat av en yrkeshögskola med offentlig huvudman kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Nämnden anser mot denna bakgrund att det är tveksamt om ett beslut om avskiljande baserat på disciplinbeslut grundat på lokala bestämmelser vid en yrkeshögskola uppfyller de krav som kan ställas på rättssäkerhet för den studerande. Nämnden skulle i dessa fall kunna riskera att behöva överväga om de

disciplinära beslut som fattats av yrkeshögskolan i grunden varit befogade, vilket inte ingår i den bedömning som nämnden föreslås göra.

Konsekvenser

Utredaren anser att de konsekvenser som förslagen innebär för Högskolans avskiljandenämnd och dess värmyndighet Universitetskanslersämbetet (UKÄ) kan finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Nämnden anser att det inte kan uteslutas att en ny avskiljandegrund innebär ökade kostnader för att bedriva verksamheten vid nämnden och förutsätter att frågan tas upp i dialog med UKÄ.

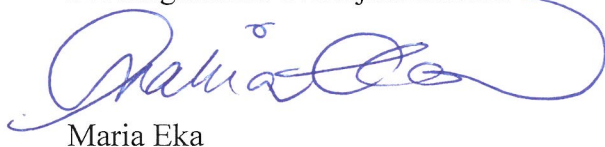
Författningsförslagen

Nämnden noterar att det i förslaget till ändring av högskolelagen anges att ”Regeringen får meddela föreskrifter om att en student under en tid av tre år **ska** avskiljas från utbildningen i fall då studenten” medan det i förslaget till ändring av lagen om yrkeshögskolan står ”En studerande **får** under en tid av tre år avskiljas från en utbildning som anordnas av staten, en kommun eller en region om han eller hon...”.

Nämnden noterar vidare att lagförslagen i dessa delar utgår från hur nuvarande bestämmelser om avskiljande är utformade och att utformningen av 4 kap. 6 § högskolelagen (1992:1434) och 19 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan inte är konsekvent på den här punkten.

Nämnden konstaterar att utredaren inte föreslår någon ändring avseende bestämmelserna i 11–15 §§ förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning. Nämnden anser att det behöver klargöras i förordningen att dessa bestämmelser enbart är tillämpliga i ärenden som har sin grund i dagens bestämmelser om avskiljande.

För Högskolans avskiljandenämnd

Maria Eka

Beslutet har fattats av chefsrådmannen Maria Eka, ordförande, chefsöverläkaren Hanna Edberg, studenten Victor Holmström, chefsjuristen Carina Larsson och professorn Kristina Lejon. Föredragande har varit verksjuristen Marie Stern Wärn.